Το ρόδο είναι ένα ρόδο είναι ένα ρόδο είναι ένα ρόδο

Σάββας Πατσαλίδης

Πρώτα ήταν το "Κόντραμπάσο" και αμέσως μετά η "Γερτρούδη και η συνοδός της". Εάν δεν μ' απατά η μνήμη μου, αυτά ήταν κατά σειρά τα έργα που εγκαινίασαν πριν από έντεκα τόσα χρόνια τον "Εξώστη" του Αμόρε και περίπου έδωσαν και το στίγμα του. Παραγωγές μικρού προϋπολογισμού, νέοι ηθοποιοί, νέοι σκηνοθέτες, άπαιχτα έργα, "άλλο" κοινό, πιο νεανικό, πιο δεκτικό, πιο ανήσυχο, πιο "in", πιο μεταμεσονύχτιο. Μια μικρή (και επιτυχημένη) επανάσταση στην καρδιά της θεατρικής Αθήνας.

Ανάμεσα σ" εκείνους που είχαν κάνει που το ντεμπούτο τους εκεί ήταν και η Νικαίτη Κοντούρη, η σκηνοθέτις. Στο δυναμικό του "Αμόρε" τότε ήταν και η Μαρία Κατσιαδάκη με τη Λ. Φωτοπούλου.Οι τρεις που εμπλέκονται στην πανελλήνια πρώτη της "**Γερτρούδης**", την οποία θα φέρουν και στη Θεσσαλονίκη ένα χρόνο αργότερα και αρκετά χρόνια αργότερα στο Δημοτικό Θέατρο της Καλαμαριάς, με μοναδική αλλαγή το όνομα του θιάσου: "Θέατρο εννέα και κάτι".

Η "**Γερτρούδη"**είναι ένα έργο με ειδικό ενδιαφέρον. Οι συνεχείς αναφορές του σε ονόματα, έργα, κριτικές, εκδόσεις και λογοτεχνικά στέκια της εποχής της νεωτερικότητας, μπορεί να μην είναι καθοριστικές ως προς την κατανόηση της ιστορίας, είναι όμως σημαντικές ως προς την κατανόηση της θέσης της Γερτρούδης Στάιν στα πράγματα.

Φωνή εξαρχής αιρετική και περίεργη, θα εισπράξει ουκ ολίγες κατηγορίες για τσαρλατανισμό (μόνο ο Τζόυς την ξεπερνά επ' αυτού). Ακόμη και τα πλέον συμβατικά της έργα θα θεωρηθούν εκκεντρικά, ενώ τα θεατρικά της (όπως το "**Τέσσερις άγιοι σε τρεις πράξεις**") εντελώς ακαταλαβίστικα (συνεπώς και απορριπτέα). Παρ' όλα αυτά —ή ίσως ένεκα όλων αυτών—, η Στάιν θα επηρεάσει βαθύτατα δεκάδες νέους συγγραφείς, ιδίως τους Αμερικανούς μυθιστοριογράφους της δεκαετίας του 1920, όπως ο Χέμινγουεη, για τον οποίον μάλιστα είχε πει ότι του έμαθε να γράφει.

Η μοντερνίστικη γραφή της, μολονότι ακουμπά επάνω στον καθημερινό λόγο, δεν υπακούει σε καμιά άλλη λογική εξόν από την ανοίκεια λογική της τέχνης, που της επιτρέπει να συντάσσει προτάσεις του τύπου, "το ρόδο είναι ένα ρόδο είναι ένα ρόδο είναι ένα ρόδο". Τραβηγμένες επαναλήψεις που κάνουν το κάθε ρόδο να φαντάζει

ακόμη πιο κόκκινο από ό,τι είναι στην πραγματικότητα. Επαναλήψεις που αφήνουν τ' αποτυπώματά τους βαθιά χαραγμένα στο μυαλό του αναγνώστη.

Μόνιμη σύντροφός της για περίπου τέσσερις δεκαετίες η Άλις Τόκλας, ο άνθρωπος που τη φρόντισε, τη στήριξε και την αγάπησε. Μια συμβίωση που θα κάνει θέατρο αρκετές δεκαετίες μετά (1981) ο συμπατριώτης της Ουίν Ουέλς στο έργο "**Η Γερτρούδη και η συνοδός της**"—πρώτο βραβείο στο φεστιβάλ του Εδιμβούργου το 1982—ακολουθώντας εν πολλοίς την "άτακτη" τακτική της Στάιν. Γραφή σχεδόν συνειρμική, η οποία ζωντανεύει σκηνικά τις μνήμες που κουβαλά η Άλις μετά τον θάνατο της συντρόφου της. Λέξεις που προκαλούν συναισθήματα και μνήμες μέσα από ήχους και συσχετισμούς. Λέξεις από δυο ηρωίδες, οι οποίες, σε ρυθμούς σλάλομ, αρπάζονται από μια εικόνα-ανάμνηση και μεταπηδούν σε μια άλλη και μετά σε μια άλλη, ξεδιπλώνοντας το κουβάρι της ζωής τους. Δεν τους συμβαίνει τίποτα το συνταρακτικό. Κι αυτό είναι το επίτευγμα του συγγραφέα: κάνει την καθημερινότητα μιας σχέσης ποιητικό θέατρο.

Στην παράσταση που είδαμε κυριάρχησε το (παλιό) μέτρο. Η Ν. Κοντούρη απέφυγε τον αισθητισμό και τον άστοργο εγκεφαλισμό και προσπάθησε να δείξει την ανθρώπινη διάσταση της σχέσης, μέσα από σκηνοθετικές λύσεις απλές, τρυφερές και λειτουργικές. Και νομίζω πως σε γενικές γραμμές τα κατάφερε, αν και θα μπορούσε και καλύτερα, εάν έδειχνε κάπως περισσότερη τόλμη και φαντασία—που σίγουρα της το επέτρεπε η προσωπικότητα και το δημιουργικό στυλ της Στάιν.

Σε επίπεδο ερμηνειών, η Λ. Φωτοπούλου, μπορεί να ζωντάνεψε μια Άλις ευάλωτη, συναισθηματική και στοργική, δεν μπόρεσε όμως να την προικίσει με τις αναγκαίες νατουραλιστικές αποχρώσεις που θα την έκαναν να φαντάζει πιο αληθινή και καθημερινή. Η "παιχνιδιάρικη" μανιέρα της (ας μου επιτρέψει να πω πως είναι καιρός πια να την ξανακοιτάξει—δεν κερδίζει έτσι πόντους) υπονόμευε το προσωπείο της και το έκανε να μοιάζει (για άλλη μια φορά) περισσότερο "Φωτοπούλου" παρά οτιδήποτε "άλλο".

Η Μ. Κατσιαδάκη, ηθοποιός με σημαίνουσα σκηνική παρουσία, έδωσε μια Στάιν πολύ ανθρώπινη και συνάμα δυναμική και καταλυτική. Με υποκριτική λιτότητα αλλά και δεξιοτεχνία, έπλασε ένα ρόλο "ντρεσαρισμένο" με τις βαθιές πτυχώσεις μιας δύσκολης και περίεργης προσωπικότητας.

Τα σκηνικά του Πάτσα δημιούργησαν την κατάλληλη ατμόσφαιρα για να ζωντανέψουν στιγμές ονείρου, πνευματικότητας και πάθους.

Μια δοκιμασμένη δουλειά χωρίς εκπλήξεις.

Αγγελιοφόρος της Κυριακής

28 Μαρτίου 2004